

УДК 005.52:005.334

Кривко А.Ф.
аспірант,*асистент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного торговельно-економічного університету***Kryvko Anna**

Post-graduate Student,

*Assistant of Hotel and Restaurant Business Department,
Kyiv National University of Trade and Economics*

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

ECONOMIC MECHANISM OF RISK MANAGEMENT

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено та проаналізовано економічний механізм ризиків, уточнено сутність понять, що використовуються в процесі управління ризиками, узагальнено підходи до управління ризиками, поглиблено теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації з удосконалення механізму управління ризиками. Сформовано перелік форм щодо профілактики ризику. Розглянуто основні елементи підвищення результативності та ефективності заходів зі зниження величини економічних ризиків на рівні суб'єктів господарювання. Розроблено схему побудови процесу управління ризиками за окремими елементами. Здійснено аналіз процесу управління ризиками, формування та впровадження механізму управління ризиковими ситуаціями на підприємстві. Розглянуто місце механізму управління ризиками в системі управління підприємством на основі праць вітчизняних учених. Досліджено систему ризик-індикаторів для виявлення потенційно ризикованих тендерів на державному рівні.

Ключові слова: розвиток, ризик, управління ризиками, механізм управління ризиками, процес управління ризиками.

АННОТАЦИЯ

В статье исследован и проанализирован экономический механизм рисков, уточнена сущность понятий, используемых в процессе управления рисками, обобщены подходы к управлению рисками, углублены теоретические положения и разработаны практические рекомендации по совершенствованию механизма управления рисками. Сформирован перечень форм профилактики риска. Рассмотрены основные элементы повышения результативности и эффективности мероприятий по снижению величины экономических рисков на уровне субъектов хозяйствования. Разработана схема построения процесса управления рисками по отдельным элементам. Осуществлен анализ процесса управления рисками, формирования и внедрения механизма управления рисковыми ситуациями на предприятии. Рассмотрено место механизма управления рисками в системе управления предприятием на основе трудов отечественных ученых. Исследована система риск-индикаторов для выявления потенциально рискованных тендеров на государственном уровне.

Ключевые слова: развитие, риск, управление рисками, механизм управления рисками, процесс управления рисками.

ANNOTATION

The article contains the studies and analyzes of the economic mechanism of risks, clarifies the essence of the concepts used in the risk management process, summarizes the approaches to risk management, provides in-depth theoretical concepts and develops practical recommendations for improving the risk management mechanism. Risk management is an important function of enterprise management, which is at an early stage of development both in theoretical and practical spheres of activity. Like any other management function, risk management is implemented through

the consistent application of general management functions: planning, organization, motivation, control and regulation. Planning is to set the objectives of risk management and to work out the ways in which the company will achieve the expected results. A list of risk prevention forms has been developed. The main elements of improving the effectiveness and efficiency of measures to reduce the magnitude of economic risks at the level of business entities are considered. Stable development is the best condition for maintaining the achieved level of development for the longest period of time in conditions of constant influence of both external and internal environment. The economic activity of the enterprise is associated with risks, the degree of influence of which on the results of its activities significantly increases in the uncertainty of the impact of factors of the business environment. The development of the enterprise is an imperative not only for the profitability of the enterprise, but also the creation of opportunities for stable development in the long run. An economically viable company always has a number of advantages in attracting investment, selecting suppliers, recruiting skilled personnel, and obtaining loans. The formation of a clear and balanced system of risk management in the theoretical and practical sense is one of the key factors for the effective functioning of any enterprise. A scheme has been developed for building the risk management process for individual elements. The analysis of the risk management process, the formation and implementation of the mechanism of risk management situations in the enterprise are investigated.

Key words: development, risk, risk management, risk management mechanism, risk management process.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Економічна діяльність будь-якого підприємства пов'язана з ризиками, ступінь впливу яких на результати його діяльності значно підвищується в умовах невідомості впливу чинників підприємницького середовища. Розвиток підприємства є імперативом не лише прибутковості підприємства, а й створення можливостей для стабільного розвитку в довгостроковій перспективі. Економічно стійке підприємство завжди має низку переваг під час залучення інвестицій, вибору поставальників, підбору кваліфікованих кадрів та отримання кредитів. Формування чіткої та збалансованої системи управління ризиками в теоретичному та практичному сенсі є одним із ключових чинників ефективного функціонування будь-якого підприємства.

Забезпечення ризикозахищеності є умовою залучення інвестицій, стабільності й ефективної

діяльності підприємств, сучасний стан господарювання яких характеризується нестійкими тенденціями розвитку, сезонними коливаннями попиту, зростанням цін на послуги, невисокою еластичністю попиту за ціною.

Саме тому для забезпечення ефективного функціонування підприємств виникає необхідність у науковому обґрунтуванні механізму управління ризиками в рамках системи загального менеджменту підприємства, яка кореспондується зі світовим досвідом та вдалою практикою вітчизняних підприємств-лідерів за можливих зовнішніх і внутрішніх загроз.

Політична та економічна ситуація, що склалася в Україні, загострює питання ефективного розвитку вітчизняних підприємств, функціонування яких відбувається в умовах невизначеності та спричинених нею ризиків. Особливо гостро в умовах негативних економічних тенденцій, які стали наслідком загальносвітової фінансової кризи, постали проблеми управління ризиками в торговельних підприємствах, діяльність яких безпосередньо визначається економічною ситуацією в країні, регіоні, очікуваннями потенційних покупців, їхньою купівельною спроможністю [1].

Ризики значно впливають на фінансові результати господарської діяльності підприємств, звідси виникає потреба у створенні відповідних механізмів управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У науковому полі сформовано теоретичний та методологічний базис визначення сутності категорії «ризик», обґрунтовано відмінність від поняття «невизначеність», проаналізовано функції ризиків, інтерпретовано їхні основні елементи, охарактеризовано причино-наслідкові зв'язки виникнення ризиків тощо.

Так, серед теоретиків, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії ризику, можна виділити таких учених, як А.П. Альгін, Дж.М. Кейнс, А. Маршалл, О. Моргенштейн, Ф. Найт, Дж. Нейман, Б.А. Райзенберг. Питання сутності ризиків, причин їх виникнення, класифікації, розроблення методик оцінки та визначення шляхів зменшення їх ступеня й управління ними знайшли висвітлення у працях А.П. Альгіна, І.Т. Балабанова, П.І. Верченка, В.В. Вітлінського, Г.Л. Вербицької, В.М. Гранатурова, І.Ю. Івченка, С.М. Ілляшенка, О.Є. Кузьміна, С.І. Наконечного, Н.І. Машиної, Л.Г. Мельника, Е.А. Уткіна, О.І. Ястремського та ін.

Походженням терміна «ризик» є грецьке слово *ridsikon*, *ridsa* – скеля. З італійської *risiko* – небезпека, погроза; *risicare* – лавірувати поміж скель. У французькій мові *risdoe* – погроза, ризикувати [2]. У роботі А.П. Альгіна [3] поняття ризику розглядається набагато ширше, тобто як діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності у ситуації з неминучим вибором, у процесі якого є можливість оцінити ймовір-

ність досягнення передбачуваного результату, невдач та відхилень від поставленої мети.

Британський економіст Д. Шеннон дає таке визначення ризику у зв'язку з необхідністю оцінки бізнесу: «Ризик – це рівень невпевненості (або невизначеності), пов'язаний з отриманням очікуваних майбутніх доходів» [4, с. 107]. Н. Внукова і В. Смоляк визначають ризик як явище, притаманне підприємству, яке характеризується можливим рівнем загрози його виробництву і продажу, наслідком якого є невдача в отриманні прибутку або його дефіцит [5, с. 26]. За словами Г. Клейнера, по відношенню до стратегічного прийняття рішень ризик означає можливість таких їхніх наслідків, за яких цілі частково або повністю не досягаються [6, с. 114]. На думку Є.С. Стоянової, економічний ризик – це ймовірність виникнення збитків або недоотримання прибутку порівняно з прогнозом [7].

Відомий учений А. Маршалл одним із перших розглянув проблеми виникнення економічних ризиків. Його праці поклали початок неокласичній теорії ризику. Дж.М. Кейнс увів поняття «схильність до ризику», яке характеризує ризики. У роботі Ф. Найта вперше була висловлена думка про ризик як кількісну міру невизначеності. У працях О. Моргенштейна і Дж. Неймана також були розроблені питання теорії ризику, які відображають взаємозв'язок понять «невизначеність» і «ризик». Ученими А.П. Альгіним і Б.А. Райзенбергом розроблено проблеми сприйняття ризику як складного соціально-економічного явища, що має безліч найчастіше суперечливих основ.

Формулювання та уточнення загальних понять, що використовуються під час управління ризиками, розроблення механізму управління ризиками на підприємстві, уточнення теоретичних засад щодо управління ризиками на підприємстві за сучасних умов розвитку ринкового середовища.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Головною метою статті є аналіз та уточнення змісту і сутності понять, які використовуються у процесі управління ризиками, узагальнення підходів до управління ризиками, поглиблення теоретичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Управління є невід'ємною частиною будь-якої діяльності. Воно складається з формування цілей, планування, прийняття рішень, уміння організовувати, управляти, контролювати, лідирувати. Управління в підприємстві має специфічні цілі: зростання сукупного добробуту власників підприємства, збільшення прибутку, підтримка досягнутого рівня конкурентоздатності, розвиток підприємства, набуття нових якостей, виконання суспільних функцій, урядових завдань тощо.

Але основним завданням, без виконання якого інших цілей досягти неможливо, є втримання ринкових позицій. Для реалізації цього завдання підприємство повинно постійно здійснювати комплекс заходів із забезпечення виконання своїх базових функцій на належному рівні, забезпечення безвідмовності системи і, найголовніше, з управління ризиками [8].

Управління ризиком – це специфічна сфера менеджменту, що передбачає використання різноманітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їх оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків для досягнення цілей підприємства [9].

Грамотна оцінка ризиків дає змогу керівникам організації якісно і кількісно виміряти ступінь відхилення результатів, а також виявити чинники ризику за кожним із напрямів діяльності та їх комплексу [10].

Управління ризиками є важливою функцією управління підприємством, яка знаходиться на початковій стадії розвитку як у теоретичній, так і практичній сферах діяльності. Як і будь-яка інша управлінська функція, управління ризиками здійснюється шляхом послідовного застосування загальних функцій управління: планування, організації, мотивації, контролю та регулювання. Планування полягає у постановці цілей управління ризиками та опрацюванні шляхів, якими підприємство буде досягати очікуваних результатів. Невід’ємним складником системи управління ризиками повинен бути механізм управління ризиками [8] (рис. 1).

Кожен суб’єкт управління вибирає конкретний спосіб управління ризиками залежно від специфіки діяльності. Існують такі форми профілактики ризику:

1. Мінімізація ризиків – це сукупність дій, спрямованих на зниження ризику шляхом його уникнення або попередження.

2. Диверсифікація ризиків, що дає змогу уникнути частини ризику під час розподілу капіталу між різноманітними видами діяльності.

3. Лімітування ризиків. За тими видами господарської діяльності та господарських операцій, які можуть постійно виходити за встановлені межі допустимого ризику, цей ризик лімітується шляхом установа відповідних економічних і фінансових нормативів.

4. Отримання додаткової інформації – один із найважливіших способів зниження ризику. Природно, що коли б у менеджера підприємства була більш повна інформація, він міг би зробити кращий прогноз та знизити ступінь ризику. Система профілактики ризиків хоча і знижує ймовірність їх виникнення, але не в змозі нейтралізувати всі пов’язані з ними негативні фінансові наслідки. Частково цю роль може взяти на себе внутрішнє страхування ризиків, що здійснюється в рамках самого підприємства.

5. Використання організаційних і економічних методів управління ризиком. До економічних методів відносять формування власного резервного фонду, компенсацію ризиків через систему санкцій, зовнішнє страхування ризику. До організаційних методів належать: відхилення ризику, недопущення збитків, передача контролю над ризиками [11].

Ефективний ризик-менеджмент потребує застосування системи методів управління ризиком, до складу якої повинні входити два-три організаційних методи та не менше одного економічного методу. Досвід вивчення авторами проблематики управління ризиками на підприємствах м. Києва та в органах державного управління показав, що лише незначна частина підприємств використовує ризик-менеджмент у своїй діяльності. Причому йдеться про окре-

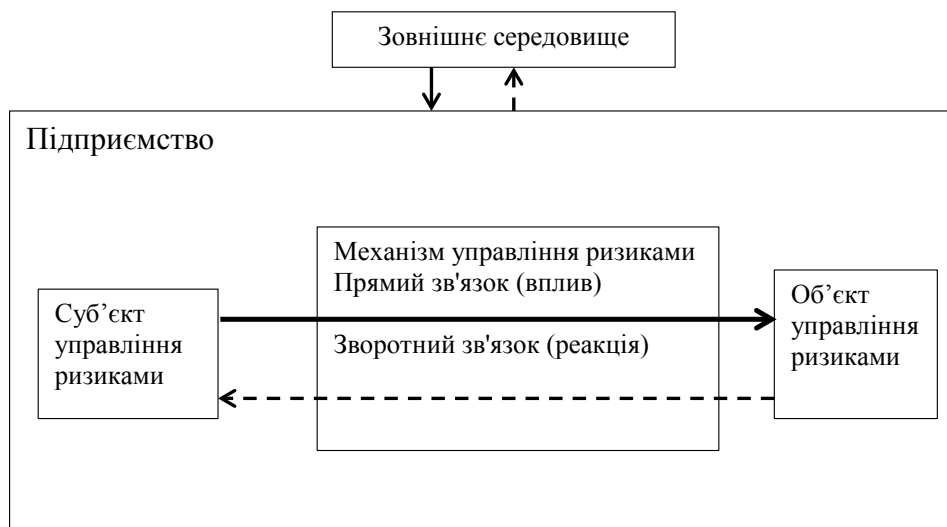

Рис. 1. Місце механізму управління ризиками в системі управління підприємством [8]

мі його елементи, а не про застосування ризик-менеджменту як одного з головних елементів ведення бізнесу. Так, від 38% до 52% усіх малих та середніх підприємств м. Києва в 2008 р. зовсім не управляли своїми стратегічними ризиками, від 33% до 47% – виробничими, від 43% до 57% – маркетинговими [12].

Підвищення результативності та ефективності заходів зі зниження величини економічних ризиків на рівні суб'єктів господарювання можливе лише на основі системного підходу. Основним результатом цього підходу є отримання системного ефекту у вигляді додаткового скорочення загального рівня економічного ризику суб'єкта господарювання або у вигляді скорочення витрат на реалізацію превентивних та компенсаційних заходів зі зниження економічних загроз. Це передбачає наявність у механізмі оцінки і зниження економічних ризиків таких елементів, як: збір інформації про виникнення системних ефектів; ідентифікація системних ефектів; діагностика передумов виникнення визначених системних ефектів, їх потенціалу та кількісних параметрів; механізм реалізації необхідних системних ефектів та синтез отриманих параметрів; механізм реалізації необхідних системних ефектів та синтез отри-

маних системних ефектів. Політика управління економічними ризиками являє собою частину загальної економічної стратегії підприємства, яка полягає у розробленні системи заходів із нейтралізації можливих економічних наслідків ризиків, пов'язаних зі здійсненням різноманітних аспектів економічної діяльності [13, с. 10].

Слід зазначити, що в сучасних умовах розвитку бізнес-середовища вітчизняні підприємства у цілому вносять зміни у свої підходи до управління ризиками, вирішуючи проблеми тоді, коли вони виникають, тоді як міжнародні компанії здійснюють нові тенденції модернізації механізму управління ризиками для запобіжного впливу на можливі негативні наслідки.

Економічний механізм управління ризиками – це сукупність інструментів, методів, форм та засобів взаємодії суб'єктів управління ризиками для розроблення та реалізації управлінських рішень, спрямованих на попередження настання економічних ризиків, зменшення і подолання наслідків їхнього впливу.

Формування та впровадження механізму управління ризиками на підприємстві зумовлено декількома обставинами. По-перше, в умовах ринкової економіки така необхідність викликана змінами умов господарювання підприємства,

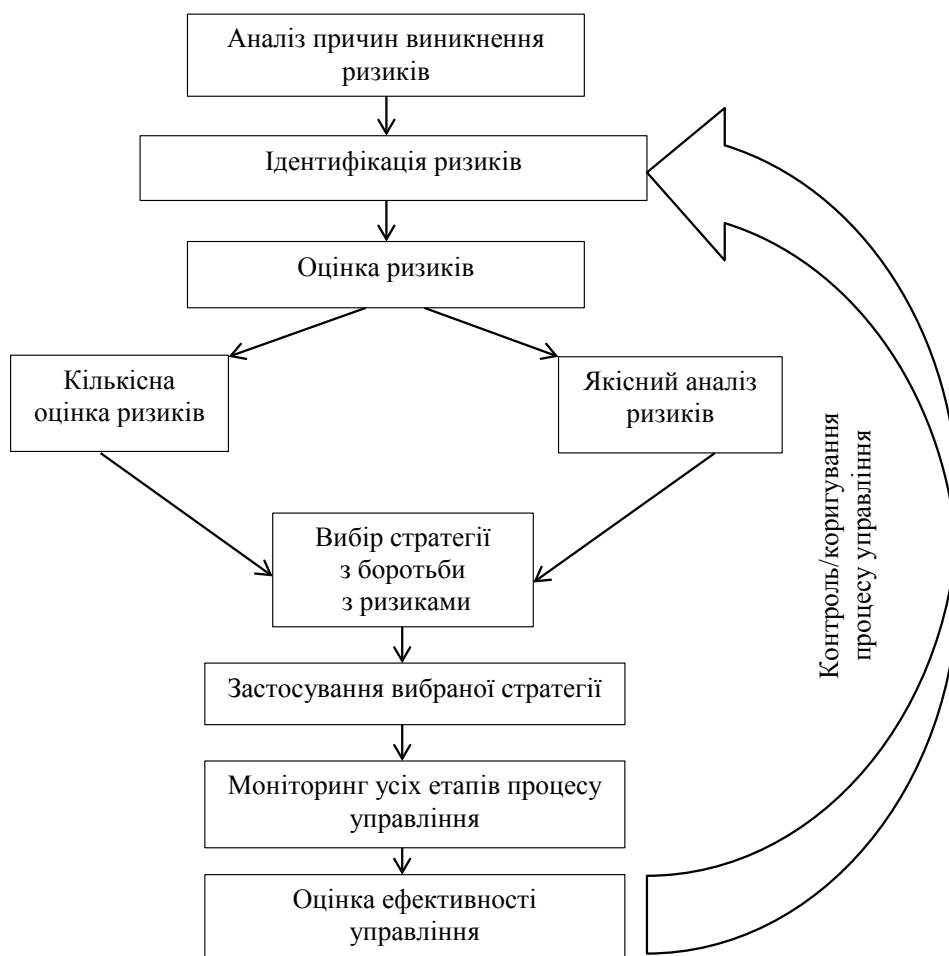

Рис. 2. Процес управління ризиками на підприємстві

Джерело: авторська розробка

розвитком форм власності. По-друге, стає більш мінливим зовнішнє та внутрішнє середовище, збільшується ступінь різних видів ризиків. По-третє, необхідність пошуку все нових та досконаліх систем управління, що забезпечили б надійність функціонування підприємства і стабільний розвиток. По-четверте, підсилюється альтернативність варіантів вирішення господарських завдань [8].

Ризик-менеджмент як єдина система управління ризиками повинна включати в себе програму контролю над виконанням поставлених завдань, оцінку ефективності виконуваних дій, а також систему заохочення на всіх рівнях організації [14].

Слід зазначити, що в Україні розроблено систему ризик-індикаторів для виявлення потенційно ризикованих тендерів. Вона відстежуватиме аномальну економію (понад 60%), роботу постачальника тільки з одним замовником, недеталізоване тендерне оголошення, надмірно велику кількість лотів в одній закупівлі та ін. Уся ця інформація потраплятиме до Державної аудиторської служби України, а вже спеціалісти ДАСУ прийматимуть рішення, чи ініціювати більш глибокий моніторинг. Рішення про початок моніторингу буде публікуватися в системі ProZorro протягом двох днів із моменту його прийняття. Строк проведення моніторингу не буде перевищувати 15 робочих днів. У замовника є три робочих дні з моменту оприлюднення висновку, щоб одноразово звернутися до ДАСУ за додатковими роз'ясненнями. Якщо замовник не усуває, то відбувається перевірка, яка фіксує порушення і збитки для бюджету і передає в правоохоронні органи. На сайті <https://bi.prozorro.org> будь-хто може знайти відповідні відомості щодо тендерів, які проходять перевірку [15].

Розробимо схему побудови процесу управління ризиками за окремими елементами. Така схема процесу управління ризиками, на нашу думку, є найбільш удаю, оскільки:

– під час розроблення процесу управління ризиками за основу був взятий підхід, який містить не лише послідовні етапи управління ризиками, а й зворотний зв'язок, який необхідний для вдосконалення цього процесу на більш якісному рівні;

– розроблений процес складається з послідовних етапів, що є необхідними для закріплення та реалізації процесу управління ризиками і комплексного аналізу ризиків;

– зворотний зв'язок у процесі управління ризиками показує можливість контролю основних стадій процесу, коригування процесу для виправлення допущених у минулому помилок і недоліків, безперервне здійснення процесу управління ризиками;

– після реалізації процесу управління визначаються його ефективність та можливість застосування в майбутньому.

Сформований процес управління ризиками підприємства наведемо у вигляді схеми (рис. 2).

Таким чином, розроблення процесу управління ризиками, який базуватиметься на принципах, важелях, методах управління ризиками та визначених елементах підсистеми забезпечення, дасть змогу підприємству зустріти у всеозброєнні ризики та значно зменшити їхній негативний вплив на його фінансово-господарську діяльність.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Особливо важливим для забезпечення стабільного економічного розвитку є розроблення процесу управління підприємством, зокрема процесу управління ризиками. Будь-яке підприємство, що існує в Україні, сьогодні повинно мати систему управління ризиками для конкурентоспроможного існування на ринку. Управління економічним ризиком є дієвим засобом забезпечення безпечного функціонування підприємства, що потребує вмілого застосування та ретельного обґрунтування конкретних заходів у межах його використання з урахуванням розглянутих особливостей. Саме тому управління ризиками повинно бути невід'ємною частиною стратегічного управління підприємством.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кабешева К.С., Попов В.М. Особливості управління фінансовими ризиками торговельного підприємства. *Наукові записки*. 2011. Вип. 11. Ч. 2. С. 170–175.
2. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. Москва: Дело и Сервис, 2002. 112 с.
3. Альгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни. Москва: Мысль, 1989. 188 с.
4. Channon D.F. Multinational strategic planning. New Jersey: AMACOM Corp., 1978. 344 p.
5. Внукова Н.М., Смоляк В.А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: ІНЖЕК, 2006. 182 с.
6. Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. Предприятие в нестабильной экономической среде: опасности, стратегии, безопасность. Москва: Экономика, 1997. 288 с.
7. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент. Российская практика. Москва: Перспектива, 2010. 656 с.
8. Цвігун Т.В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 2. С. 9–13.
9. Борисова Т.М. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 7. С. 116–121.
10. Лозовський О.М., Шевчук О.О. Основні методи оцінки рівня ризиків у процесі управління підприємством. *Молодий вчений*. 2014. № 5(08). С. 138–141.
11. Кравченко В.А. Розробка сучасного стандарту з управління ризиками – важливий чинник підвищення ефективності підприємницької діяльності в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2008. Вип. 17. С. 159–166.
12. Кравченко В.А. Стан управління підприємницькими ризиками: українська специфіка. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2007. № 3. С. 56–59.
13. Українська О.О. Фінансові ризики суб'єктів господарювання: оцінка і зниження їх негативного впливу: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Донецьк, 2010. 20 с.

14. Risk management Standard. *Federation of European Risk Management Associations*. 2003. P. 15. URL: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standardenglish-version.pdf> (дата звернення: 20.01.2019).
15. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : офіційний вебсайт. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 21.01.2019).

REFERENCES:

- Kabeshva K.S., Popov V.M. (2011) Osoblyvosti upravlinnja finansovymu ryzykamy torghoveljnogho pidpryjemstva [Features of management of financial risks of a trading enterprise]. *Naukovi zapysky*, vol. 11, no. 2, pp. 170-175.
- Granaturov V.M. (2002) Ekonomicheskij risk: sushchnost', metody izmereniya, puti snizheniya [Economic risk: essence, methods of measurement, ways to reduce]. Moscow: Delo i Servis. (in Russian)
- Al'gin A.P. (1989) Risk i ego rol' v obshchestvennoy zhizni [Risk and its role in public life]. Moscow: Mysl'. (in Russian)
- Channon D. F. (1978) Multinational strategic planning. New Jersey : AMACOM Cop.
- Vnukova N.M., Smoljak V.A. (2006) Ekonomichna ocinka ryzyku dijalnosti pidpryjemstv: problemy teorii ta praktyky [Economic risk assessment of enterprises: problems of theory and practice] (monograph), Kharkiv: VD «INZhEK».
- Kleyner G.B., Tambovtsev V.L., Kachalov R.M. (1997) Predpriyatye v nestabil'noy ekonomicheskoy srede: opasnosti, strategii, bezopasnost' [Enterprise in an unstable economic environment: danger, strategy, safety]. Moscow: Ekonomika. (in Russian)
- Stoyanova E.S. (2010) Finansovyy menedzhment. Rossiyskaya praktika [Financial management. Russian practice]. Moscow: Perspektiva. (in Russian)
- Cvighun T.V. (2017) Mekhanizm upravlinnja ryzykamy v systemi upravlinnja pidpryjemstvom [The mechanism of risk management in the enterprise management system]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo ghumanitarnogho universytetu*, no. 2, pp. 9–13.
- Borysova T.M. (2005) Teoretychni aspekty upravlinnja ryzykom na pidpryjemstvi [Theoretical aspects of risk management at an enterprise]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, no. 7, pp. 116–121.
- Lozovs'kyj O.M., Shevchuk O.O. (2014) Osnovni metody ocinky rivnja ryzykiv u procesi upravlinnja pidpryjemstvom [Basic methods for assessing the level of risk in the enterprise management process]. *Molodyj vchenyj*, no. 5 (08), pp. 138-141.
- Kravchenko V.A. (2008) Rozrobka suchasnogho standartu z upravlinnja ryzykamy – vazhlyvyj chynnyk pidvysshennja efektyvnosti pidpryjemnyckoji dijalnosti v Ukraini [Developing a modern risk management standard is an important factor in improving the efficiency of entrepreneurship in Ukraine]. *Teoretychni ta prykladni pyttannya ekonomiky*, no. 17, pp. 159–166.
- Kravchenko V.A. (2007) Stan upravlinnja pidpryjemnyckymy ryzykamy: ukrajinsjka specyfika [The state of business risk management: Ukrainian specifics]. *Problemy systemnogho pidkhodu v ekonomici*, no. 3, pp. 56–59.
- Ukrajinsjka O.O. (2010) Finansovi ryzyky sub'ektiv ghospodarjuvannja: ocinka i znyzhennja jikh neghatyvnoho vplyvu [Financial risks of business entities: assessment and reduction of their negative impact] (the dissertation author's abstract: 08.00.08), Donec'k.
- Federation of European Risk Management Associations (2003) *Risk management Standard*. P. 15. Available at: <http://www.ferma.eu/app/uploads/2011/11/a-risk-management-standardenglish-version.pdf> (accessed 20 January 2019).
- Ministerstvo ekonomichnogho rozvytku i torghivli Ukrainy [Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine] (official website). Available at: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (accessed 21 January 2019).